

Gårdsnytt 2/2017

Enebybergs Gårds Förening

Enebyberg förr och nu

Fotograf: Carl Johan Gezelius.

Föreningens ordförande

Ett nytt verksamhetsår har börjat. Som ny ordförande vill jag att vår förening ska fortsätta producera trevliga och intressanta program. Men jag har också förhoppningar om att kunna engagera ännu fler i föreningen för kulturen, historien och framtiden i vår del av kommunen.

Någon uttryckte att framtiden börjar inte i morgon, den började i går.

Avseende igår, så har vi i föreningen ett fortsatt stort arbete att komplettera vår historia. Det gäller bilder, ljudinspelningar m.m. som måste struktureras, namnsättas och göras mer tillgängliga. Där kommer utvecklingen av vår hemsida att vara en viktig pusselbit. Men även Gårdsnytt och våra skrifter kan utvecklas med nya vinklingar på Enebyberg.

Som tur är finns det riktigt bra arkivkunskap i styrelsen liksom vetskap om gamla tider med personer, hus och händelser. Men det finns fortfarande saker som måste dokumenteras innan kunskapen försvinner.

Enebyberg ser ut på ett visst sätt idag. Men vem tänker på att dokumentera det?

Även vår gård måste dokumenteras som den ser ut nu, innan renoveringen börjar.

Framtiden då? För att vi ska intressera fler tycker jag att vi ska intressera oss för kommunens planer för Enebyberg. Vår historia skapas ständigt och vi vill vara med och påverka den.

Om jag får önska, så vill jag se fler frivilliga som skriver, fotograferar, gör layouter och utvecklar webben. Ja allt som gör vår förening mer synlig, intressant och relevant för dig och de unga. Hur hittar vi dig, som har lust och vilja att skapa?

Hör av dig om du har ideér om hur vår förening ska vara lockande för dig.

Men närmast måste vi påverka kommunen så att vår gård blir den levande samlingspunkt vi behöver. Renoveringen får inte bli en halvmesy. Vårt skötebarn ska hålla för de närmsta trettio årens aktiviteter.

Vi vill ha en levande gård!

Carl Johan Gezelius

Vandring i Enebybergs äldsta delar

Den 9 maj vandrade vi i de äldsta delarna av Enebyberg med Anita Andersson, Bengt Alm-gren och Jan Olof Carlsson som guider. Trots den gråkalla kvällen samlades cirka 30 personer vid lekplatsen i hörnet av Gethagsvägen/Höglidsvägen. Kvällen avslutades med kaffe med bröd i familjen Strömblads kök.

Årsmötet 2017

Ett mycket stort antal medlemmar deltog i föreningens årsmöte tisdagen den 21 mars. Stora salen på gårdens övervåning fylldes och förhandlingarna kunde börja. Ordföranden Jan Olof Carlsson, biträdd av sekreteraren Anita Andersson, avhandlade effektivt de sedvanliga punkterna, såsom val av ordförande, godkännande av verksamhetsberättelsen, ansvarsfrihet för styrelsen, val av ny styrelse, revisorer och valberedning.

Ett par förändringar beslutades i styrelsen. Jan Olof Carlsson avgår efter många års engagerat arbete och till ny ordförande valdes Carl Johan Gezelius, tidigare vice ordförande. Ny i styrelsen är Ingrid Haugen.

Den planerade renoveringen av gården skall inte störa föreningens normala programverksamhet, då ersättningslokaler har utlovats av kommunen. Till hösten kan vi se fram emot att ett minnesmärke över konstnären Karl Axel Pehrson sätts upp på Enebykyrkans vägg mot Eneby torg och att föreningen kommer att medverka i Kulturbiennealen den 14–22 oktober.

Mötet beslutade att behålla nuvarande medlemsavgift, 75 kr för enskild medlem och 100 kr för familj.

Jan Olof Carlsson avtackades med prunkande blomster i en vacker kruka och Carl Johan Gezelius hälsades välkommen som ny ordförande genom att gårdens nycklar överlämnades till honom.

Efter avslutat möte följde en trevlig kaffe-stund och därefter ett mycket uppskattat program, ”Enebyberg förr och nu”, där Carl Johan Gezelius visade äldre och nyare bilder som dokumenterade villastadens utveckling under drygt hundra år.

Ingrid Haugen

Jan Olof Carlsson har tilldelats Danderyds Kommuns Hedersplakett 2017 med motiveringen:

”Jan Olof Carlsson har engagerat och målmedvetet lett Enebybergs Gårds Förening under många år. Hans engagemang har gjort Eneby-

bergs gård till en viktig samlingsplats i Enebyberg och han har starkt bidragit till att levandegöra berättelsen om hembygden”.

Fyrklövermöte

I Danderyd finns fyra hembygdsföreningar, en för varje kommundel. Vi brukar träffas för att utbyta erfarenheter och se möjligheter till samarbete. Att sammankalla till möten cirkulerar mellan föreningarna. Den här gången var det Samfundet Djursholms Forntid och Framtids tur att vara värdar för mötet, som hölls i deras lokaler i Djursholms vattentorn.

Efter information om respektive förenings verksamhet kom vi till dagen huvudpunkt, Kulturarvsdagen 2017. Årets tema är “Natur och

kulturarv – miljöer med möjligheter”. Vi beslöt att avsätta söndagen den 10 september som gemensam programdag och att miljön och kulturen vid Ekebysjöns naturreservat blir fokus.

Andra områden av gemensamt intresse som vi bestämde fortsätta att samarbeta om är frågor kring föreningarnas interna arkiv och dess användbarhet samt hur vi tillsammans kan medverka i och påverka kommunens utveckling.

Vi konstaterade att tillsammans är vi starkare.

Carl Johan Gezelius

Vårkonsert på Enebyborg

Måndagen den 1 maj bjöds enebybergarna traditionsenligt på vårkonsert hemma på torget. Bänkarna fylldes med åhörare och andra lyssnade från balkongerna. Vi fick en solig, varm och skön halvtimme då DANDERYDS BLÅSORKESTER hälsade våren välkommen

med Bellman- och Olrogspotpurrier, Taube och många välkända vårvisor. Till sista numret, *Ja, det är våren*, bjöds publiken in till allsång. Ett varmt tack till både orkestern och Enebybergs Gårds Förening för det fina arrangemanget!

Ingrid Haugen

Brageskolans årskurs 3

Tre klasser från Brageskolan har besökt Enebybergs Gård den 8, 9 och 11 maj. De har fått höra om Enebybergs utveckling och om livet på och kring gården. Spännande var att hitta på spökhistorier för varandra – ”en så här fin gammal gård måste ju ha ett spöke”.

Elvis på svenska – konsert och ny skiva

Den 24 maj släpper *Fröken Elvis* sin nya skiva. Gruppen består av fem tjejer, bland andra solisten *Camilla Fritzén, född Lundstedt* och uppvuxen i Enebyberg. De har inriktat sig på att framföra Elvislåtar med svensk text, såsom ”I betongen” och ”Jag glömmer aldrig dig”. *Söndagen den 15 oktober*, under

Danderyds kulturbiennal, arrangerar Enebybergs Gårds Förening en konsert med gruppen i aulan på *Danderyds gymnasium*.

Innan årets Valborgsmässobål tändes på Skansen underhöll *Fröken Elvis* från Sollidenscenen och den 17 juli uppträder de på Gröna Lund.

Bilder från Enebyberg

Har du bilder från Enebyberg, förr eller nu, som kan vara av intresse för hembygdsföreningen? Sänd dem till Jan Löfgren, jan.lofgren46@gmail.com

Festligheter, kusligheter och umgänge på 1800-talets Enebyberg och Gribbylund

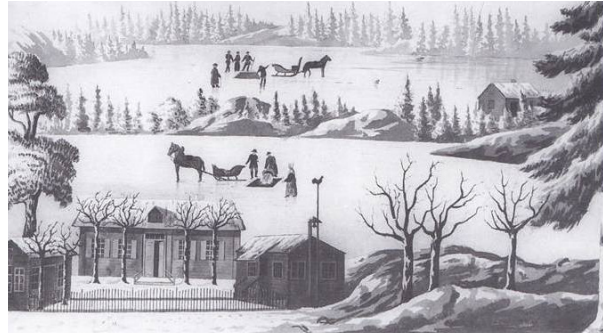

Den 27 februari hade föreningen ett spännande och intressant program med berättelser ur Carl Hindric Robsahms dagbok. Robsahm (1778–1838) bebodde och brukade Gribbylund i Täby socken. Egendomen Gribbylund hade skapats genom att Carl Hindrics far slottsbyggmästaren Abraham Robsahm 1791 köpt de båda egendomarna Gribby och Libby.

Carl Hindric Robsahm var mångsidigt intresserad och engagerad, inte bara i sin egendom utan även i konst och kulturhistoria. Han samlade bl.a bellmaniana; och Bellman gästade också Gribbylund. Robsahm deltog flitigt i Par Bricoles sammankomster, men har i eftervärlden blivit mest känd som en flitig dagboksförfattare.

Av särskilt intresse för vår förening är att Robsahm var god vän och umgicks flitigt med den tidens ägare till Enebyberg, Jonas Sundström, vilket tydligt och ofta framgår av dagboksanteckningarna.

Birgitta Segerström från Gribbylund och vår förenings Anita Andersson har fördjupat sig i Robsahms dagboksanteckningar. De berättade livfullt och engagerat, Birgitta klädd i tids-

Gribbylunds gård på 1790-talet. Tuschteckning C A Wachtmeister

enlig dräkt, om de båda godsägarnas och deras familjers umgänge i helg och söcken. Det var berättelser om "bondkalas" med riklig förtäring av mat och dryck och som tydligen kunde sluta först dagen därpå efter kortspel och dans. Dagen därpå kunde det vara ett nytt bondkalas på någon av granngårdarna i Täby eller angränsande socknar. Även husförhör ledda av kyrkoherden kunde sluta med dans till sena natten. Robsahm noterade också hur "vargar rivit trenne kor för Sundström på Enebyberg".

Till den tidens mera makabra sammankomster får väl räknas hur Sundström och Robsahm med ett sällskap om åtta personer beskådade en avrättning på Danderyds sockens avrättningsplats belägen vid landsvägen från Stockholm förbi Danderyds kyrka och genom Enebyberg och vidare norrut mot Täby; närmare bestämt vid dagens Arholmavägen. Robsahm beskriver avrättningen sakligt och i detalj. Efter skådespelet bjuder Sundström sällskapet på en ståtlig frukost på Enebyberg.

Jan Olof Carlsson

Engagera dig i Enebybergs Gårds Förening!

Vi behöver dig som är intresserad av Enebybergs gård! Du kan hjälpa oss i föreningen på många olika sätt, såsom vid midsommarfrändet eller vid våra andra arrangemang på

Nils Sporrong, Nils.sporrong@globalnet.net

Inger Strömbom, Inger.strombom@kristdemokraterna.se

Peter Haas, haas.j.peter@gmail.com

Enebybergs gård eller kanske vara en del av föreningen på annat sätt. Ta kontakt med någon av oss i valberedningen, tala om vem du är och vad du vill/kan hjälpa till med.

Miljökartläggning

När en miljöhandläggare vill kartlägga miljöfarliga områden i en kommun. Vad gör han då? Studerar företagsförteckningar, kommunarkiv, gamla telefonkataloger ligger nära till hands. En annan viktig informationskälla är hembygdsföreningarna och den kunskap vi har om vår lokalhistoria.

Därför har vi i Enebybergs Gårds Förening haft besök av kommunens miljöhandläggare Niklas Plobeck. Niklas är kemist och forskare, disputerad i organisk kemi. Han är anställd på två år för att inventera gammal potentiell miljöfarlig industriverksamhet och har nu snart jobbat ett år. Han har kartlagt bl.a. bensinstationer och kemtvättar utifrån ett system som länsstyrelserna använt sig av vid en tidigare kartläggning.

I föreningen är vi stolta över att ha vår medlem och tidigare styrelseledamot Lars Johnsson som kunskapskälla kring dessa frågor. Lars har jobbat på bussbolaget SLO, i verkstaden, kört bussar och paketbil. Förutom koll på SLO har han intresserat sig för företagen i vårt samhälle. Han kunde berätta för Niklas om smörjgropar, var tankarna låg, när verksamheter var i gång.

Stora saneringar som skett i Enebyberg är då man byggde Anneberg och fick börja med att ta bort rester från Djursholms sopstation och när man sanerade efter SLO för att kunna bebygga kvarteret Trädet, där SLO:s garage och verkstäder låg. Men det är viktigt att ha en

korrekt kartläggning även av andra områden där miljöfarliga ämnen kan finnas. Detta såväl för nuvarande verksamhet som för kommande projekteringar.

Jan Olof Carlsson, Carl Johan Gezelius, Lars Johnsson och jag träffade Niklas i september och nu i april kom han tillbaka för att ge en underhandsrapport om främst bensinstationerna. Ett hjälpmedel i kartläggningen, vilket var nytt för mig, är Eniros webbfunktion för att jämföra historiska kartor med nutidskartor. Återigen var Lars kunskaper till hjälp – en stor byggnad på den historiska kartan, kunde det vara någon slags verkstadsindustri? Det måste vara chokladfabriken i Danderyd konstaterade Lars.

Att höra Lars och Niklas samtala var så spännande att vi planerar en tredje träff. Våra träffar har handlat om såväl intressant miljökunskap som viktig lokal näringslivshistoria. Det vill fler säkert ta del av och kanske bidra ytterligare till. I höst återkommer vi med inbjudan till en programkväll för medlemmar och allmänhet.

Anita Andersson

Bönderna i Eneby utmanar Ebba Grip och Margareta Sparre på godset Djursholm

År 1651 ägde skattebonden Mats Jönsson i Eneby ett hemman på 15 öresland.¹ I byn fanns också ett frälsehemman på 5 öresland som administrerades av godset Djursholm. När kronan under 1600-talet sålde hemmanets skatterättigheter inkasserade godset bondens ränta istället för kronan. Under lång tid rådde oenighet om rättigheterna till byns allmänning bestående av äng och skog. Mats Jönsson hindrades i sin rätt att utnyttja den på grund av slottsfrun Ebba Grips agerande. När hans

1. 16 öresland = 7,9 ha; 5 öresland = 2,5 ha, se Rodney Edvinsson, www.historia.se/gamlamatt/htm

rättigheter förmenades stämde han henne. Stridigheterna behandlades vid ett flertal tillfällen, men när domen föll år 1658 var det en seger för Mats Jönsson, som då tyvärr hade hunnit avlida. Domslutet innebar att ägorna skulle fördelas efter öres- och örtugsländ. Domen överklagades, men fastställdes av lagmansrätten dock med ett tillägg. Om det fanns mark för röjning till åker och äng skulle Mats Jönssons arvingar tvingas att fördela jorden proportionellt i relation till öretal och rätta solskifte. Trots den tidigare domen åtalades sonen Johan Mattson år 1670 för att han låtit hugga

timmer på allmanningen i Eneby. Då ett lass ved fördes till Stockholm beslagtogs lasten av tjänare från godset Djursholm och dragdjuren fick senare lösas ut med en dukat (1018 SEK). Åtalet upplevdes som en stor orättvisa eftersom frälsehemmanets andel endast var en tredjedel jämfört med skattehemmanets två tredjedelar. Åtta år senare upprepades övergreppet, men då stämde Johan Mattson sin motpart Margareta Sparre med hänvisning till att han förmenades bruka sin lagstadgade nyttjanderätt på allmanningen. Han underströk att han fått utstå hugg och slag förutom att det avverkade timret beslagtogs.

När domen föll hade fyra tolvmän intygat att det saknades lämplig mark för röjning av åker och äng. I enlighet med domen ovan fastslog rätten att jorden skulle fördelas efter öre, örtug och solskifte. Dessutom skulle Johan Mattsson tilldelas del i två torp som godset orättmätigt uppfört på allmanningen. Han var otålig över att Margareta Sparre förhalade förloppet. Hans otålighet medförde att han kom i delo med en torpare, som hade utsatt honom för otidigheter och kallat honom för skälm, rövare och

tjuv. Torparen erkände och visade ånger men skyllde på att han hade varit drucken. Han fick ändå böta för sina oförskämda ord. Efter domen 1679 kunde ingen hindra Johan Mattsson från att nyttja sina rättigheter på allmanningen eller i hans andelar i de två torpen.

För Johan Mattsson blev det en pyrrhusseger för på godset smiddes planer. Margareta Sparre var slug och hon ruvade på hur hon skulle komma åt bonden Johan Mattsson. När hon fick kännedom om att skattehemmanet var ett oskiftat bo såg hon sin chans. Hon kontaktade först en av delägarna och kom då i besittning av tre öresland och nio penningland. Några månader senare lyckades hon köpa ytterligare tre öresland och nio penningland. Till slut lyckades hon köpa ytterligare två öresland och sex penningland. Därmed blev hon den största jordägaren i Eneby, det vill säga att hon ägde mer än dubbelt så mycket som Johan Mattsson. Efter köpen gjordes en ny delning mellan de två gårdarna. Möjligen var det en klen tröst för Johan Mattsson att han lyckades behålla den bästa åkerjorden, vilket i framtiden skulle väcka avundsjuka i byn.

Gunilla Peterson

Vår hedersmedlem Per Lanche har avlidit 97 år gammal.

Per och hans hustru Gunvor flyttade i slutet av 1970-talet från Djursholm till Slångränd intill Enebybergs gård. Per var tidigare arméofficer, hade varit bl.a. lärare på Karlberg och chef för armestabens fotodetalj.

Per var en mycket social person. Han samtalade med alla, gammal som ung, bekant som obekant. Han engagerade sig genast i den då nybildade Enebybergs Gårds Förening, först som uppskattad klubbmästare under många år. Han var också under 15 år styrelsens sekreterare, varefter han 1999 tog på sig uppdraget att vara föreningens ordförande. 2001 och 2002 var han därefter ledamot av föreningens styrelse.

Länge kommer vi att minnas Pers högljudda glada skratt och bullrande stämma på gården. Han tog initiativ till allehanda program, – teater, sång och skön litteratur, idrott och konst, och till utflykter och besök. Han var en skicklig fotograf och fotograferade flitigt, vid föreningens sammankomster och i

Foto Eva Olinder.

villastaden. Det blev till en värdefull och bildrik dokumentation av Enebyberg och av föreningen.

Föreningens medlemsblad "Gårdsnytt" utvecklade Per till en uppskattad informationskälla för medlemmarna under många år som dess redaktör. Det var ett stort arbete han lade ner, med skrivmaskin och egna teckningar på den tidens stenciler, – och med korrekturändringar införda. Föreningens affischer som han gjorde var alla original – först mot slutet rationaliserade han med att kopiera.

Per såg till att föreningens "Gästbok" cirkulerade vid sammankomsterna. Till aktuellt uppslag hade Per oftast tecknat en rubrik och någon illustration till dagens program.

När Per Lanche lämnat styrelsen utsåg föreningen honom till hedersledamot. Kommunen belönade honom med sin hedersplakett för kulturell gärning.

Tack Per för allt roligt vi hade tillsammans!

Har du bytt adress?

Sänd din nya adress till:
Jan Löfgren
Slångränd 13
182 45 Enebyberg
info@enebyberg.com
073-4406093

Kommande program

Fredagen den 23 juni kl. 9.00
Midsommarafton
Stången kläds, 13.00 börjar den
traditionsenliga midsommarfesten.

2-3 september
Konstrunda i Danderyd
konstnärer i Enebyberg ställer ut

Söndagen den 10 september,
Kulturarvsdagen
program vid Ekebysjön

9-28 oktober
Utställning på biblioteket

Fredagen den 13 oktober
Föreningsmessa i Mörby Centrum

Lördagen den 14 oktober
Kulturbiennialens
invigning vid Ösbysjön

14-22 oktober
Kulturbiennialen i Danderyd 2017

Söndagen den 15 oktober
”Fröken Elvis”
på Danderyds Gymnasium
biljettpris 200 kr

För kommande program i övrigt se hemsidan www.enebyberg.com och anmäl din e-postadress till info@enebyberg.com så får du aktuella uppdateringar.

Medlemsavgift för 2017

Med detta nummer av Gårdsnytt bifogas Bankgirots inbetalningskort till de medlemmar där vi noterat att årsavgiften för 2017 inte är betald. Medlemsavgiften per år är 100 kr för familj och 75 kr för enskild medlem. Använder

ni inbetalningskortet så **glöm inte** att ange namn och gatuadress i rutan för avsändare. Ange gärna er e-postadress på betalningen så kan vi ge er information även via mejl.

Enebybergs Gårds Förening och Gårdsnytt

Enebybergs Gårds Förening
www.enebyberg.com
Bankgiro 529-2792

Redaktörer

Bengt Almgren
Franciska Sieurin-Lönnqvist

C/o Carl Johan Gezelius
Blockstigen 4
182 46 Enebyberg

Tryck

Lindbloms KopieringsButik AB